

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.	Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.	Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.
	Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: Benn a lapban egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; a borítékon egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.	
	Egyes szám ára 15 krajcár.	

K é r e l e m

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület világi férfiaihoz.

Az a feladat, melyre e lapok most lelépett és új szerkesztősége vállalkozott, reformált egyházunk, közelebbről egyházkerületünk és magyar hazánk érdekeinek hűséges szolgálata.

Nagy célok elérésében ma a sajtó nélkülözhetetlen hatalom; jól szervezett, feladata magaslatán álló, különösen időszaki sajtó nélkül nincs és nem lehet siker sehol.

A nép lelke, gondolkodása az a termő talaj, melybe a sajtó hordja szét a majdan csirába szökkenő magvakat, az ápolja, fejleszti a megfogant eszméket.

Tanuljunk ellenfeleinktől. Az ultramontánság mindenütt a betű, az irodalom hatalmával hódít s legyünk rá elkészülve, talán nem is kell fölöttébb soká várakoznunk, hogy Debrecenben, a kálvinista Rómában is meglesz a maga jól dotált, jól szerkesztett buzgósággal terjesztett közlönye, még pedig valószínűleg nem is valami heti közlöny, hanem olyan, mely naponként megteszi a maga szolgálatát. A pápa maga utasítja híveit e hatalmas fegyver használatára s ha egykor a reformáció a könyvnyomtatás segítségével adott neki majdnem halálos sebet: most ugyane fegyverrel akarná megölni a pápaság a protestantizmust.

A másik végtel a nemzetközi, istentagadó szociáldemokrácia szintén a sajtó hatalmával végzi roppant hódítását s ezekre és ezekre menő olvasó közönséget tudott lapjainak, könyveinek, füzetekinek, röpiratainak teremteni a földműves és gyárimunkások műveltségben elmaradt, szegénységgel küzdő, jó részben írni-olvasni sem tudó csoportjából.

Ha amott a fanatizálás és az óriási vagyon tették e sikert lehetővé: itt egyedül a helyes szervezkedés, az összetartás és áldozatkészség.

Egy szociáldemokrata földművesmunkás évenként legalább 4—5 forintot, de legtöbbször többet áldoz pártcélokra, pártsajtóra.

A magyar protestantizmus többsége — bocsánat az őszinte szóért — a sajtó fontosságának felismerésében nem emelkedett odáig, hova az egyszerű, fogycékos műveltségű, vagy éppen paraszti, vagy gyári munkás. Ha valaki a protestantizmus kérdéseit tárgyaló, még oly kitünő könyvet ír is: biztos lehet az anyagi veszteségről; lapjaink, időszaki folyóirataink csak küzdenek a léttel, vegetálni is csak úgy tudnak, hogy körülöttök majdnem mindenki ingyen munkát végez.

Közönnyel kell küzdeni mindenfelé. Lelkeszeink sem pártolják kellőképpen a protestáns irodalmat és időszaki sajtót; mentik magukat nyomasztó szegénységükkel, — csak hogy nem mindig a szegényebb papjaink azok, kik minden ilyentől visszavonulnak.

Még sivárabb a protestáns sajtó képe, ha a világiak magatartására gondolunk, kik majdnem egészen magára hagyták a küzdelemben; ezért van aztán, hogy a prot. világi elem jórésze nincs tájékozva egyházi és iskolai ügyeinkről, nem él kontaktusban törekvéseinkkel, nem lelkesül érdeünkért; sokak protestantizmusa inkább velük született, hagyományos, vagy éppen langymeleg, semmint élő, öntudatos, lángoló.

Csináljunk egy kis statisztikát pl. a „Debreceni Prot. Lap”-ról. 953.000 ref. lélek körül számít a tiszántúli egyházkerület s van mintegy 600 anyaegyház s 700 rendes és helyettes lelkészi állása, 1200 tanítója; van 13 egyházmegyéje, ezekben 13 gondnok, megannyi világi fő- és még több világi aljegyzője, világi tanácsbírája 70, nem is emlékezvén meg azokról az egyházközségi gondnokokról és tagokról, kiknek intelligenciájok s vagyoni helyzetük megengedné,

sőt bizonyos mértékig kötelességüké tenné a protest. sajtó támogatását.

És van lapunknak mindössze 400 előfizetője; ezek közül Debrecenen kívül világi, beleleszámítva a tanárokat és tanítókat, 15, — Debrecenből körülbelül ugyanannyi.

Tehát 370 lelkész és segédlelkész, meg egyház és iskola és 30 világi férfi: ez lapunk előfizetőinek statisztikája. Hiányzanak: 340—350 rendes és helyettes lelkész, 6 egyházmegyei gondnok, 3—4 kivételével az összes világi tanácsbírák.

Hát ez nem jól van így.

Hogy a „Debreceni Protestáns Lap“ eddig feladata magaslátán állt s az általa szolgált egyházkerület közügyének kitünő szolgálatot tett: azt elismerték egyesek, lelkészi értekezletek, egyházmegyék, maga az egyházkerület.

Hogy emberi gyarlóság szülte tévedések benne előfordulhattak s előfordulhatnak: ez természetes, de nem igazolása a fenti adatokból kitünő rendkívül nagy közönynek.

Nem a lelkész urakhoz akarunk most szólni e kérelmünkben, nem őket buzdítani a további pártolásra, mert ezt egészen világosan kell látniok.

Egyházkerületünk református intelligenciájához fordulunk ez úttal és kérve kérjük, melegedjék föl egyházkerületünk egyetlen központi organuma iránt s pártolásával tegye lehetővé annak fölvirágzását.

Oly időket, élünk olyan irányzatok hódítanak napról napra szélesebb rétegekben: hogy nagyon

is szükség van a keresztyén műveltség szellemének megvédésére, sőt erősítésére, ez pedig főként a sajtó útján történhetik.

Lapunk mint eddig, ezután is tudni fogja kötelességét. Talán nem méltatlan reá, hogy egyházkerületünk művelt világi elemétől fokozott bizalmat és pártolást kérjen!

A szerkesztőség.

Elnöki megnyitó beszéd

a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesületnek 1897. december 29-én Debrecenben tartott közgyűlésén.

Tisztelt Tanáregyesületi Közgyűlés!

Majdnem két évtizede, hogy a tiszántúli ev. ref. Tanáregyesület és vele kapcsolatban a tanári nyug- és gyámintézet megalakult. A férfi, kinek e két intézet első sorban köszöni lételetét, halálában és végrendeletében eszményi gondolkozású áldozatkész protestánsnak mutatta föl magát és mint ilyet tiszteli őt e Collegium a maga nagy alapítói és jóltevői közt. De mi, a kik megösmertük, tudjuk róla, hogy egyszersmind gyakorlati gondolkozású is volt. Mélyen érezte a protestáns tanítás-ügy legfőbb baját a szegénységet és még jobban a protestáns tanárnak és családjának erkölcsileg és anyagilag lealázó és bizonytalan sorsát. Ezen akart első sorban segíteni és bizonyára legégetőbb sebünket érintette meg és kívánta gyógyítani. — Országos tanítás-ügyünknek szerencsés fejlődése, mely azóta, minden tulás nélkül szólva, az országos nyugdíjat ölünkbe hullatá, a mely a magyar protestáns

TÁRCA.

A Bécsben járt egyházkerületi küldöttség naplója.

Naplója a magyarországi ágostai hitvallású bányai és a helvét hitvallású négy egyházkerület küldötteinek, méltóságos idősb báró Vay Miklós úr ő excellentiája elnöklete alatt, Bécsben, folyó 1860 január 23-dik s következő napjain folytatott értekezletének.

Jelen voltak:

Az ágostai hitvallású bányai egyházkerület részéről: báró Prónay Gábor, mint elnök, báró Podmanicki Ármin, Desseöffi Ottó, Esztergályi Mihály esperes, Székács József pesti lelkész, Schnell Károly vadkerti lelkész.

A tuladunai helvét hitv. egyházkerület részéről: Nagy Mihály superintendens, Bloskovics Pál segédgondnok, Konkoly Thege Balázs egyházmegyei ülnök.

A dunamelléki helvét hitv. egyházkerület részéről: gróf Teleki Gyula segédgondnok, gróf Teleki Sándor, Egresi Sámuel, Török Pál esperes, Erdélyi Ferenc

egyházmegyei ülnök, Benedek László egyházmegyei ülnök, Szalai Sándor egyházmegyei ülnök, Fördös Lajos kecskeméti lelkész.

A tiszáninneni helvét hitv. egyházkerület részéről: idősb báró Vay Miklós, gróf Vay Dániel, gróf Pallaviczini Róger, ifjabb báró Vay Miklós egyházmegyei ülnök, báró Vay Béla, Bernáth Zsigmond, Ferenci József esperes, Hegedüs László esperes, Zsarnay Lajos egyházkerületi főjegyző.

A tiszántúli helvét hitv. egyházkerület részéről: gróf Degenfeld Imre segédgondnok, Tisza Kálmán segédgondnok, Lónyai Menyhért egyházmegyei ülnök, Balogh Péter helyettes superintendens, Révész Bálint egyházkerületi főjegyző, Révész Imre egyházkerületi aljegyző.

Január 23-án reggeli 11 órakor.

1. Elnök ő excellentiája előterjeszté, miszerint miniszterelnök úrnál bejelentette, hogy a magyarországi ágostai hitvallású bányai és a helvét hitvallású négy egyházkerület küldöttei, kívánnának Ő császári királyi Felsege előtt megjelenni, hogy ott az egyházkerületek ünnepélyesen kijelentett nézeteit előszóval tolmácsolják, a pátens és miniszteri szervezet s az ezeket életbe léptető rendeletek sérelmes voltát elpanaszolják és azok felfüggesztését s hatályon kívül tételét kérik; de

tanításügynek már-már csüggedő önérzetét, a nemzeti és történeti hála nyílt elismerése gyanánt az állami segélyezés alakjában ismét fel-emelte, — ekkor még előrelátható nem volt. Épen ezért most, midőn az állami nyugdíj által a tiszántúli ev. ref. nyug- és gyámintézet feleslegessé vált és mint ilyen a maga feladatának megoldása, szerény kötelezettségeinek teljesítése után meg is szűnt, illendőnek és igazságosnak találok e helyről hálával és kegyelettel emlékezni meg azokról, kik ez intézetet emelték, a társadalomról reformált egyházainkról, melyeknek áldozatkészsége gyarapította.

Sőt bár mennyire kerülöm a dicsekvésnek még látszatát is, erkölcsi köteleességemnek tartom ez alkalommal felemlíteni, hogy ezen nyugdíjintézetnek ügyét az a debreceni tanárkar, melynek külön nyugdíjintézete lévén, ebben magára nézve semmi előnye nem volt, a maga központi működésével kezdettől fogva végig a legnagyobb önzetlenséggel szolgálta. Ezt a körülményt azért is jónak tartom felemlíteni, mert véleményem szerint ezen testvéri önzetlen szeretet volt az az orvosság, mely a debreceni iskola és az egyházkerület többi középiskolái között a régi bizalmatlanság és féltékenységnek sebeit áldásosan eltüntette.

Tisztelt Közgyűlés! most már a kettős testvéregyesületnek csak egyik fele, a tiszántúli tanáregyesület áll fenn. De, nem lehet tagadni, a testvér kidőlte az utolsó években ennek életét is megzavarta. A szükségessé vált anyagi és szellemi berendezkedés számtalan aggodalmi

és teendői foglalták el és foglalják el most is gymnasiumaikat. Ezenkívül a millenniumi év előkészületei és ünneplése, az országos tanáregyesület vidéki köreinek életbe lépte, és ez által az erőnek országos tekintetben tömörülése, de protestáns szempontból megoszlása, szintén nem voltak kedvezők arra, hogy egyesületünk különösen az utolsó két évben csak előbbi munkásságát is kifejtthesse.

Eljött az idő, itt van előttünk a nem halasztható kényszerűség, új alapokra fektetni ezen tanár egyesületet a változott viszonyok szerint. Az egyesület sorsa felett döntenem lesz ezen gyűlés nagy fontosságú feladata. Megtalálni a módokat, kereteket és javításokat, a melyekben életét tovább folytathassa. Mert arra, hogy a jelen nemzedék teljesen megszakítsa és odahagyja az elődök alkotását, hogy több mint száz emberből álló tudományos testület, semmi szükségét ne lássa, semmi hasznát ne értékesítse, semmi működési formáját ne találja meg azon erőnek, mely az egyesülésben, az érülködés szellemi hatásában, a protestáns tanügynek a társadalommal való szoros és eleven, majdnem organicus összeköttetésében rejlik, — én a magam részéről gondolni sem tudok, gondolni sem akarok. Szegénységünkhöz képest némi anyagi erő is áll segedelmünkre azon 4—5 ezer forintnyi összegben, mely az egyesület tulajdonát képezi, a mely kicsiny ugyan, de nem kicsinylendő.

Anélkül, hogy a következő tanácskozásokra bármi befolyást is akarnék gyakorolni, a mi helyzetemnél és hivatalos állásomnál fogva is

miniszterelnök úr nem nyujtván biztos reményt az elfogadtatáshoz, mert a küldöttek oly egyházi testületeket képviselnek, melyeket a pátens s miniszteri rendelet eltörölték s így törvénytelenek, ennek folytán elnök ő excellentiája felhívta a küldöttséget, tanácskozzék a felett, mit kell tennie azon esetben, ha Ő Felsege előtt személyesen meg nem jelenhetnék.

A küldöttség általános véleménye abban összpontosult, hogy azon esetre, ha kérelmét élőszóval Ő Felsege előtt nem tolmácsolhatná, írásbeli felterjesztvényt fogalmaztassék és adassék át a miniszterelnök úrnak, a Felső kezéhez való juttatás végett.

2. Ezen most kifejezett határozat nyomán, elnök ő excellentiája felhívta az ágostai hitvallású bányai kerület küldötteit, ha készek-e aláírni a készitendő felterjesztvényt, vagy külön feliratot fognak intézni Ő Felsegéhez a miniszterelnök úr útján:

Egyező akarattal kinyilatkoztatták, hogy a felterjesztvénynek, a helvét hitv. testvéregyház küldötteivel együtt, ők is aláírják s egyszersmind ennek kíséretében saját küldöik feliratát is felterjesztendik.

3. Elnök úr ő excellentiája felolvasta azon beszédet, melyet a küldöttség nevében Ő Felsege előtt elmondandó lenne, ha kegyelmes kihallgatást nyernék:

Miután ezen beszéd az egyházkerületek által ünnepelesen és törvényesen kinyilatkoztattott s a császári Felsőhöz beadott feliratokban kifejezett elvekkel, nézetekkel s így útásításainkkal mindenben megegyezett s azokat a leghívebben tolmácsolta, szíves köszönet nyilvánítása mellett örömmel elfogadtattott. Elhatározott egyszerűs mind, hogy azon esetben, ha a küldöttség Ő Felsege elé nem bocsáttatván, ezen beszéd fel nem olvastathatnék, szerkesztessék felterjesztvényi alakba s iktattassék bele az is, hogy az egyházkerületek küldöttei lelkiösmeretes köteleességöknek tartják a császári királyi Felső magas figyelmét fölhívni arra, hogy azon út, melyen a miniszterium az egyházszervezetet életbe léptetni akarja s közelebb a január 10-én kelt miniszteri rendelet, egyházalkotmányunk presbyteri jellemét eltörölné s a testvéri kötelékbe s egyházmegyei és egyházkerületi fokozatos kormányzat alatt álló egyházba az independentismust hozná be és ekkép felbontana minden egyháztársadalmi rendet, a mi ez úton mulhatlanul bekövetkezvén, a felelősséget egyházunk Isten és emberek előtt magától eleve elhárítja.

Ennek folytán kijelentetett az is, hogy ezen felterjesztvény mellett, a két dunai és tiszántúli hely. hitv. egyházkerületek is adják át felirataikat a miniszterelnök úrnak, Ő Felsege kezéhez való juttatás végett.

némi részben vizsátetsző lehetne, mint az egyesületnek régi szolgája, röviden felemlitek egy pár tapasztalatomat.

A magyar protestantizmusnak és benne a protestáns tanításügynek fejlődése különböző egyes áramlatokban folyt és folyik még most is. Az egyes egyházkerületeknek és bennök a középiskoláknak nem annyira lényegben, mint helyileg különböző szellemi középpontjai vannak; a gondolkozásban, szellemben, az iskolai ügyekről, ezeknek az egyházhoz való viszonyáról kifejtett felfogásban is van valami árnyalati különbség. Egyházunknak az az organuma, mely az egyetemességet képviseli, az egyetemes tanügyi bizottság talán épen protestáns szempontból nem is tarthatja feladatának a közös iskolai törvényeken kívül más nivellirozó befolyást gyakorolni. Ezen különböző, helyi történeti fejlődés, de meg az eddig tett kísérletek tanúsága szerint is, én még most se tartom elérkezettnek azt az időt, hogy egyesületünk a mostaninál szélesebb alapokra való helyezkedést kísérltsen meg. Ilyen kísérletet én csak erős és spontán protestáns társadalmi szükségérzet megnyilatkozása esetén tartanék eredményesnek, de most annak idejét nem látom. A sikertelen és nem időszerű kísérletek pedig a legtöbb esetben ártanak az ügynek, melyet előmozdítani akarnak.

Egy másik megjegyzésem az, hogy a tanár-egyesületi közgyűlések és ezen közgyűléseknek különböző gymnasiumokban való ünnepélyesebb megtartása annyira jótékony hatásúnak látszott

előttem mindig, hogy ezeknek alapgondolatát, ha talán némi változtatással is, ezutánra is fentartandónak javallom.

Lehetőnek és szükségesnek tartom — több gymnasiumunk gondolt is már rá — hogy minden iskola költségvetésébe bizonyos évenkénti összegecske vétessék fel a közgyűlésekre való utazásnak megkönnyítésére a tagoknak.

Külön tanügyi vagy egyesületi folyóiratnak, akár heti akár havi időközökben, kiadását ez idő szerint lehetőnek nem látom.

Ez a pár megjegyzés az, miket mint az egyesület multjában tett tapasztalataim eredményét el mondani akartam. Arról pedig meg vagyok győződve, hogy egyesületünk fentartása és fejlesztése úgy lehető, ha egy oldalról kislelkőség, más oldalról vérmes remények nélkül intézzük ennek dolgait.

És most egy személyes jellegű egyesületi ügygyel fejezem bé elnöki megnyitómát, midőn a tiszántúli ev. ref. Tanár-egyesület elnöki állásáról lemondásomat tisztelettel bejelentem. A tisztelt Egyesület tagjainak bizalma, illetőleg elnézése tartott itt eddig is; de meg valamint közgyűléstől vettem megbízatásomat, úgy közgyűlés kezébe tartottam illendőnek azt visszatenni. De nem tehetem ezt a nélkül, hogy hálás köszönetemet ki ne fejezzem azon bizalomért, melylyel évek óta megajándékozni kegyeskedtek és külön köszönetet ne mondjak azoknak a hivataltársaknak, első sorban az egyesület buzgó jegyzőjének, kik sok évi elnöki hivatalom alatt egyszerűtettel támogattak. Hivatalos állásomnak külső változása

Január 24. reggeli 10 órákor.

4. Elnök ő excellentiája előadván, miszerint a miniszterelnök ígértet tett, hogy Ő Felségénél a küldöttség kérelmét bejelenti s folyó hó 24-én délelőtt 12 órákor kihallgatást ad, a midőn egyszersmind választ is nyerhet, bebocsáttatik-e Ő Felsége elé vagy nem, felhívta a küldöttséget, nevezzen kebeléből megbízottakat, kik vele együtt a miniszterelnök úrnál megjelenjenek:

Elnök úr ő excellentiája mellé kinevezettek: báró Prónay Gábor, gróf Teleki Gyula, Nagy Mihály, Balogh Péter, Esztergályi Mihály, Ferenci József, Székács József, Török Pál.

Délután 3 órákor.

5. A küldöttség megbízásában eljárván, ő excellentiája előadta, hogy az egyházkerületek küldöttségét Ő Felsége nem fogadhatja, mert nem tétetett elég azon korábban kibocsátott rendeletnek, miszerint az ilyen küldöttségeknek a magyarországi fölkormányzóság útján kell az elfogadhatási engedélyt kieszközölni; de mindemellett is miniszterelnök úr kijelenté, hogy miután most különben is az egyházkerületek küldöttei jelen vannak, az egyház és államkormány közt fenforgó félreértések eloszlátásától és a kölcsönös közeledés eszköz-

lésétől nem idegen s ha a küldöttség ehez utat és módot fog találni, kész megbízottainkkal értekezésbe bocsátkozni.

Komoly és hosszas megfontolás után abban lön közmegállapodás, hogy a küldöttség hajlandó azon út és mód felett tanácskozni, mely az egyház és az államkormány közt fenforgó félreértéseknek véget vetne, de csak az egyház államjogi alapjának s az egyházkerületek kifejezett alapelveinek sérelme nélkül s ha megbízottainkkal a miniszterium küldöttei értekezésbe bocsátkoznak, eleve jelentsék ki, hogy küldetésök céljánál fogva, szavuk e tekintetben nem lehet több, magánértékű nyilatkozatnál; mindazáltal, hogy a fenforgó félreértések kiegyenlítésére s a kölcsönös közeledés eszközlésére, a kínálkozó alkalmat el ne mulasszák, készek az említett alapon értekezésbe bocsátkozni, azon kérelem kijelentése mellett, miszerint a kölcsönös értekezés eredményét legyen szabad az egyházkerületekkel, végérvényes megállapítás végett, közleni.

Ezen előzmények megállapítása után a küldöttség a választmánynak, mint megbízottainak kezébe, a következő utasítási pontokat adta, oly meghagyással, hogy az adott utasítás körén túl nem léphetnek:

1. Kéressék meg Ő Felsége, hogy a pátens alaphatározataira fektetett miniszteri szervezet s az ezt

nem tiltja meg nekem azon ünnepélyes ígéretet sem, hogy ezen egyesület ügyei, általában a protestáns tanításügy iránt mindig érdeklődéssel és hűséges szeretettel fogok viseltetni és ennek virulását óhajtom is, tehetségem szerint munkálom is. Tartsanak meg kérem Uraim, továbbra is szíves jó hajlandóságukban; emlékezzenek oly jó szívvel rólam, mint a hogy én fogok mindig emlékezni az együtt töltött napokra! Az egyesület pedig álljon és viragozzék erőben és díszben, javára a protestáns és a nemzeti műveltség szent ügyének.

Géresi Kálmán.

TANÜGY.

Helyzetünk és a jövő.

A fenti cím alatt e becses lap 1897. évi 45-ik számában a magyar református tanítói kar egyik vezérségre hivatott és el is hívott s általam nagyrabecsült tagja, *Sinka Lajos* tollából egy az egyház iránti szeretettől lángoló lelkesedés által sugallt s szépen megírt cikk jelent meg, mely a belőle csak úgy áradó igazságokkal bizonyára minden olvasó figyelmét lekötötte s mely méltó lett volna arra, hogy mint külön lenyomat minden gondolkodó protestáns embernek megküldessék új évi ajándéknak. Szép és örvendetes dolog, mikor a *vezér* így beszél!

De megenged nekem azért *Sinka* úr, — s talán a t. Szerkesztőség is — ha említett cikkére futólagosan egy pár megjegyzést teszek. Ha nem csalódom, fejtegetésének egyik sarkpontja ez: „Ne vegyünk vállunkra újabb iskolaterhet, s ennek dacára tartsuk meg iskoláinkat“ s ehhez jó egy sorral előbb: „Önkéntes lemondást pedig éppen ne emlegessünk.“ Annak idején a jobb sorsra érdemes „Közpapok Lapja“-ban a békési egyik lelkész s többen és legújabbán itt *Szűcs László* t. barát-

tom emlegették azt a ki sem is viheto önkéntes lemondást mint az egyházi élet fellendülésének egyik hathatos eszközt. Én *Sinkával* tartok, mert tudom, hogy a *kie az iskola, azé a jövő*. S épen azért — szerintem — az államségélyt csakis az oly iskolák részére kellene kérni, melyek a nélkül absolute fenn nem állhatnak. Jaj lenne nekünk, ha e tekintetben „kényelmi szempontok“ vezetnénk bennünket, — a mire pedig egy pár példa már föltűnt. Én ott voltam azon a tanítói kongresszuson, hol némelyek oly kicsinylőleg beszéltek a felekezeti iskolákról, pedig hát felekezeti és felekezeti iskola közt nagy különbség van s mint e b. lapban egy alkalommal fejtegettem, a mi iskoláink nagyrészen kiállják a versenyt az államiakkal. (Lásd Debr. Prot. Lap 1891-ik évi 21-ik számát).

Én azért még tovább megyek, mint *Sinka* úr s nem óhajtom, mint ő, hogy „egyetemlegesen minden iskolánk részére eszközölje ki a konvent a korpótlék fedezésére szükséges államségélyt“, — ha csak úgy nem érti ezt *S.* úr, hogy *minden iskolánk részére, a hol feltétlenül szükséges*; mert hogy idővel még Debrecen sem bírná meg a „korpótlékokat“, azt nem képelem, hanem a mai kor egyik kedvenc vesszőparipájáról, az *ingyeniskoláztatásról* már jóelőre le kell szállanunk. Az *ingyeniskoláztatásról* legközelebb külön írok, most követem *Sinka* úr fejtegetéseit s én is azt mondom vele együtt, hogy „az államosított iskolákban nincs mit keresnünk“. De azt már, megvallom, nem tudom osztani, hogy „teremtsünk a jövő számára *tisztán vallástani-tással foglalkozó iskolákat*.“ Ha eme nem egészen világos állítását — mint igéri is — szíves lesz *Sinka* úr bővebben kifejteni, felette lekötelez. Addig is kérdem, az egyházkerület vajjon mikor végzett bölcsebben, mikor a tanítói képesítést kötelezővé tette a theologusokra, vagy mikor azt eltörölte? Alighanem előbb-utóbb vissza kell hozni azt a végzést, mert azok a „vallástaniok“ miért ne lehetnének „lelkésztanítók“ is, vagy miért nem éppen azok?! De hát „videant consules“!

Csermő (Aradmegye).

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkésztanító.

életbe léptető intézkedések hatályba lépése halasztásuk el.

2. Engedtettsék meg, hogy megmaradván az egyház történeti fejlődésének alapján, a mindkét felkezetű egyházkerületek, a kebelökben megüresült s illetőleg hatályon kívül tett hivatalokat, a gyakorlatban volt rendszabályok szerint, törvényes választás által töltsék be s így az egyházi hatóságokat egészítsék ki.

3. Az ekképen redintegrált egyházkerületek megbizottai, illető generál conventeikre összejövén, a zsinati követek választásának módját megállapítsák.

6. A miniszterelnök úr útján benyújtandó felterjesztvény, a meghatározott módosítással elkészítettven, felolvastatott s helyben hagyatván, köziratra bocsátatott.

Január 25. reggeli 10 óra.

7. A küldöttség összeülvén, elnök ő excellentiája előadta, hogy császári királyi főherceg *Rajner Ó Fensége* magához hívatta; azért az ülés délutáni 3 órára áttétetik.

Délután 3 órakor.

8. A küldöttség tagjai összejövén, elnök ő excellentiája előadta, hogy a főhercegnél kedvező fogadtásban részesült s volt alkalma kifejezni az egyház

sérelmeit, nézeteit s kívánatait, különösen is kiemelvén a január 10-én kelt miniszteri rendeletnek sérelmes és vészes voltát s mielőtt a főherceg elnök ő excellentiáját elbocsátotta s a Felső személyes elnöklete alatt tartandó birodalmi tanácsba ment volna, felhívta, adna át neki némely iránypontokat, a melyeknek alapján gondolná a kiegyenlítés lehetőségét. Elnök ő excellentiája a következő iránypontokat mondotta el: 1. A miniszteri szervezet, s az azt életbe léptető rendeletek sistáltásának; 2. az egyházkerületek hiányzó hivatalnokait, törvényes rendszabályaik szerint, megválaszthatassák s ekképen magokat kiegészíthessék; 3. az egyházkerületek illető generál conventeiken a zsinati követek választásának módját megállapítsák és végre 4. a pátens a zsinatnak adassék át.

Megválasztattak ez úttal a miniszterium megbizottaival értekezendő választmány tagjai is, úgymint: idősb báró *Vay Miklós* ő excellentiája elnöklete alatt, báró *Prónay Gábor*, *Székács József*, *Tisza Kálmán*, *Révész Imre*, *Hegedüs László*.

Tóth Sámuel,
e. ker. levéltárnok.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházi adózás reformja.

I.

A magyar ev. ref. egyház égető bajai közé tartoznak a belső élet körében a terjedő *hitközöny*, a vallás érdekeivel való nemtörődés, sőt azoknak más, főleg anyagi és politikai érdekek alá rendelése; külső életében és szervezetében pedig a nyommasztó *szegénység*, lelkeszei és tanítói egyrészének *nyomorúságos tisztelete*, gazdasági viszonyainak, főleg pedig adózási rendszerének elmaradt, a kor fejlődésével és követeléseivel összhangban egyáltalán nem álló, sok helyütt aránytalan és igazságtalan volta.

Alig van valaki, a ki ne érezné, hogy ref. egyházunkban reformokra és pedig nagy reformokra van szükség és nem hiányoznak az idevonatkozó törekvések sem.

A dolog és az emberek természetéből következik azonban, hogy a reform-eszmék egyrésze egyoldalúságban és túlhajtásban szenved.

Az egyik rész csak a hitélet hanyatlását, a közöny, sőt hitetlenség terjedését, egyházunk, hogy úgy nevezzük, belső bajait látja, — a külső dolgokkal, a látható egyházi szervezet betegségeivel vagy éppen nem, vagy csak kis mértékben törődik, mert azt tartja, hogy ha sikerül az igazi evangyéliomi, a régi protestáns hitbuzgóságot felkölteni s új életre támasztani, akkor a belső bajok önmaguktól orvoslódnak meg.

Ez irány hívei Budapest és Kolozsvár vezetése alatt állanak. Szerintök nem kívántatik egyéb, mint evangélikáció és belmisszió az egész vonalon, a lélek teljes betelése a Krisztussal és az ő evangyéliomával, ennek megfelelő hitbuzgóság, mely külsőképpen is nyilvánuljon életünk minden tényében, mozzanatában; kegyesség és puritánság, a mely megtagadja magától a föld bűnös gyönyöreit.

Ezek a külső szervezet és különösen az egyházi gazdasági helyzet reformjától — mondhatni — semmit sem várnak, sőt talán annyiban károsnak tartják, mert a szerintük földolgtól elvonja az emberek figyelmét, munkakedvének és hajlandóságának egyrészét.

Kifejezést nyer e felfogás legújabbban is a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap” érdemes szerkesztőjének egy odavetett, de igen fontos megjegyzéséből is. *Gödöllei József* a nevezett lap 47. számában a szatmári egyházi értekezlet adóreform-javaslatáról cikkezvén, különben figyelemre méltó nyilatkozatai közt e következő túlhajtás is foglaltatik: „És a szatmári javaslat, érvényre jutás esetén, mindezen nagy bajoknak (a magyar ref. egyház bajainak) egyszerre véget vetne.” Mire a szerkesztő, a budapest-kolozsvári evangélikáló irány felfogását jellemző következő megjegyzést teszi: „Ez csak állítás. A tények mást bizonyítanak. Gyermekéligérése, felekezetenélküliség, szektáskodás nem az adóval túlterhelt kis gyülekezetekben, hanem a jobb módú s nagyobb népességű egyházakban mutatkozik nagyobb erővel.”*

Ez a megjegyzés, sok más bővebb fejtegetésen kívül, egészen megvilágosítja, hogy a fentnevezett irány

* Nem állhatom meg, hogy én is ne reflektáljak a „Prot. Egyh. és Isk. Lap” szerkesztőjének e megjegyzésére. A mit ő itt mond, az is jórésben csak állítás, mely ellen a tényeket és statiszt. adatokat lehet sorompóba állítani. A felekezetenélküliség az adóval túlterhelt kis helyeken mutatkozik inkább; gyermekéligérgetése csak az olyan kisebb gyülekezetekben nem fordul elő,

férfiai — mondhatni — semmit sem várnak a szervezeti és gazdasági, különösen pedig az adóreformoktól.

A most vázolttal merőben ellentétes az a felfogás, mely viszont túltúl nagy reményeket fűz az egyház külső életének javításához, a gazdasági viszonyoknak modern alapokra fektetéséhez, adózási rendszerünk teljes átalakításához.

E felfogás lelkes híve és vezére *Ferenczy Gyula*, az egyházi adóreform-munkálatok nagyérdemű kezdeményezője, ki e téren egészen addig képes volna elmenni, hogy a magyar kálvinizmus zsinat-presbiteri alkotmányának tekintetbe vétele nélkül, vagy azt teljesen elvetve, egy nagy református közpénztárt állítna föl, hova befolyának összes közjöveldelmink s honnan az egyes egyházközségeket, egyházmegyéket, konventet, zsinatot, iskoláinkat és egyházi intézményeinket illető összes kiadásaink teljesítenének. A szatmári adóreform-javaslat indokolásául elmondott előadói beszéde is tulajdonképp ezen eszméjének legmelegebb ajánlása, melyet a nagyváradi egyházker. értekezleti közgyűlés által kiküldött bizottság többi tagjai elfogadhatónak egyáltalán nem találtak. Ennyiben és csakis ennyiben hozta az a bizottság határozatait szótöbbséggel: ezenkívül, heható viták után, de a résztvevők egyhangú hozzájárulásával. (Ezt azért tartottam szükségesnek megjegyezni, mert a „Dunántúli Prot. Lap” 50. számában megjelent idevonatkozó dolgozat, úgy látszik, súlyt fektet arra, hogy e bizottság egyes határozatait szótöbbséggel hozta.)

A *Ferenczy*éhoz hasonló remény nyilatkozik *Gödöllei*nek már hivatkozott cikkében, illetve nyilatkozatában s nehéz helyzetben sinylődő protestáns papságunk jelentékeny része ugyanily nézetben van.

Szerintem, mint a legtöbb kérdésben, úgy itt is középben, az arany középúton van a tiszta igazság.

Én sok elismeréssel vagyok az u. n. *evangyélizálók* iránt, a mennyiben felfogásuknak van bizonyos egészséges magva, működésüknek bizonyos jótékony hatása, noha még pataki tanár koromban, mikor még a nagy evangélikátor vita nem tört ki, ez irányzat beteges túlhajtásait helytelenítettem.

Igenis szükség van az élő hit, az egyházas gondolkodás erősítésére, a krisztusi tanok hűséges ápolására, terjesztésére. És mindez nincs meg az emberekben úgy, ahogy kellene, sőt inkább hanyatlak, mint emelkedik. A keresztyén világfelfogást szorongatják s fenyegetik a pozitívizmus, a darvinizmus, a szociáldemokrácia túlhajtott tanai.

Az élő hit, az egyházas gondolkodás, a krisztusi tanok hirdetése, az emberek lelkében való meggyökereztetése és terjesztése: *íme, ez valódi evangyélizálás, igazi belmisszió* s ki ne helyeselné ezt? Az oktalan fényűzés: az erkölcsi elfajulás alapja és kiinduláspontja, az élvezetek léha kergetése a századvégi romlottság főforrása. A kik ez ellen küzdenek, elismerésünkre méltók, s bizonyára a belső építés nagy munkáján dolgoznak.

De nem kell pietizmus, nem az ennek nyomában járó álszenteskedés és farizeizmus, nem szükséges az önsanyargatás harcát indítani meg a polgárosultság vívmányai, nemesebb élvezetei ellen s az u. n. evan-

melyek tisztán reformált lakosságúak. De ha nagyobb gyülekezetekben több a baj, ez is a kellő szervezet hiányára vezethető, legalább részben, vissza. A nagyobb gyülekezetekben rendszerint kevés a lelkész, hiányzik a parókhiális körök szerinti berendezkedés és így a helyes munkamegosztás, valamint az egyéni felelősség hathatós ereje.

gyélistátorok túlzása arra volt jó, hogy mindezeket fölismérhessük s az egészséges működés útját kijelölhessük.

A fent elsorolt reformok valójában nélkülözhetetlenek a magyar protestáns egyház belső építéséhez s ha ezeket elhanyagoljuk, tökéletlen munkát végeztünk. Hiába csináljuk meg a legtökéletesebb egyházi alkotmányt hiába szervezzük a legösszevágóbban működő egyházi közigazgatást és biráskodást: a lélek hiányozni fog a testből s annak el kell pusztulni.

A legkorszerűbb egyházigazdasági és adóreformok sem érnek semmit a belső építés nagy munkája nélkül s akár mint cirkalmozzuk ki az egyháztagok adószázalékát, akár fejadó, akár birtokaránylagos adó, akár rendes, akár rendkívüli lesz az, ha ők lélekben megszűntek keresztyének lenni, bármint állapítsuk meg a papi fizetéseket, ha a lelkeszt nem hatják a keresztyénység hatalmas eszméi, ha pályájukat egyszerű kenyérkeresetnek tekintik: hanyatlás, pusztulás fog bekövetkezni mindenfelé.

De vajmi keservesen esalódnak azok is, kik az egyházalkotmány, közigazgatás, biráskodás, az egyházigazdasági élet és adózás helyes szervezésére és berendezésére mit sem adnak.

Az az egyház, melyben élünk, mozgunk, mely velünk él, fejlődik, vagy hanyatlik: az u. n. *látható egyház*, mert a láthatatlannak nincs szüksége semmi földi organunra. E látható egyház pedig az isteni eszme földi megtestesülése, illetőleg a benne egyformán hívők földi, tehát emberi szervezkedése; az egyházi élet egyik alakja az ember társadalmi együttélésének, tehát különleges céljai és jellege mellett a társadalmi törvények uralma alatt áll. Mindenik egyesülés legelső követelményei közé tartozik pedig a sajátos jogrend megalkotása, anyagi eszközök helyes beszerzéséről, kezeléséről és felhasználásáról való gondoskodás, vagyis a gazdasági élet célirányos rendezése, mivel pedig ez anyagi eszközök részint az illető társadalmi körök saját vagyonából, részint híveik önkéntes, főképpen köteles járulékaiból, az u. n. adókból származnak, *az egyházi jog- és adórendszer helyes megépítése, korszerű reformálása nagyon is fontos dolog* s főleg ez utóbbiak tekintetében mindig arra kell törekednünk, hogy az egyház gazdasági élete s adózása a társadalom gazdasági fejlődésével s adórendszerével lépést tartson, mert az ellenkezőből nagyon komoly bajok származnak.

Az ez irányú, égetően szükségessé vált reformok kicsinylése, elhanyagolása, vagy megghiúsítása pedig ernyesztőleg hat az egész egyházi életre, meghasonlást hoz létre az egyház és tagjai, az egyházi és polgári társadalom között s megölője lesz a hitélet fejlődésének, erősbödésének is.

Az egyház organizmus, hol a belső és külső erők egymást kölcsönösen föltételezik s összhangzatosan kell működniök, ellenkezőleg hanyatlásnak és bomlásnak kell beállnia. Ez az istenség által megállapított örök törvény.

Dr. Bartha Béla.

Az evang. reform. tanítók országos egyesületének választmányi gyűlése.

Múlt évi dec. hó 28-án tartotta meg a magyarországi ev. ref. tanítók országos egyesületének választmánya évi gyűlését Debrecenben, a református tanítók otthonában. Egyházunk veteményes kertjének, az iskolának vezetésére hivatott lelkeszeink között, de különösen

tanítói körökben érthető érdeklődéssel tekintettek ezen választmányi gyűlés elé.

A tárgysorozatban iskolaügyünket s az attól elválaszthatlan tanítói érdeket közvetlen közletről érintő kérdések voltak kitéve. Távoli vidéken lakó választmányi tagok jöttek el, hogy megvitassák felekezeti tanügyünk előbbre vitelére áldásosan kiható nézeteiket s higgadt megfontolással és böles körültekintéssel állapítsanak meg oly határozatokat, melyek alkalmasak a felülről itt-ott még mindig tapasztalható bizalmatlanság teljes eloszlására.

Vajha ezt a célt sikerült volna elérni!

A választmányi gyűlést Sinka Lajos elnök nyitotta meg remek üdvözlő beszéddel, melyben rövid visszapillantást vetvén a múltra, az egyesület célját s általa a jövőben megvalósítandó feladatokat fejtegette. Örömmel jelentette megnyitójában, hogy a tagok száma ez idő szerint meghaladja az 500-at. Bejelenti az elnök, hogy a július 9. H.-Böszörményben tartott országos értekezlet úgy a tanterv, mint a népoktatási törvény revíziójára vonatkozólag a főbb irányelveket megállapította s az előbbi tétel előadójául Simon Károly, a másik tétel előadójául Vince József tagtársakat fel is kérte. Vince József felszólalása után, melyben kijelenti, hogy a Simon Károly által a tanterv revíziójára megállapított főbb irányelveket magáévá teszi, választmány hozzájárult azon kérelméhez, hogy kettőjük között a tételek cseréltesenek ki.

Az egyetemes tanügyi előadó részére szükséges szabályzat szerkesztésére Kiss Sándor kéri fel.

Az egyesület hivatalos közlönyének, a „Tanítók Lapja”-nak megvétele ügyét Csurka István egyesületi titkár és lapszerkesztő ismertette. Ezen lap tulajdonjogát 460 frtért vette meg Dobó Sándor tanítótól a kiküldött bizottság. A lap megvétele ügyében végzeteket a választmány helyeslő tudomásul vette s a hátrányos előfizetőket kötelezettségeiknek minél előbbi teljesítésére felszólította. A lap eddigi főmunkatársai, mint ilyenek, névleg megszűnnek, s az ő részükre proponált tiszteletdíj az egyleti pénztár javára bevételeztetik.

Élénk vita indult meg azon elnöki előterjesztés felett, melyben Vince József kívánatára, ki olvasókönyve tiszta jövedelmének 50%-át az egyesület céljaira ajánlotta s ezen ajánlatát ma már készpénzben is képes beváltani, praeciziroztatni kéri az országos értekezlet által megígért erkölcsi támogatást. Hozzá szólottak a tárgyhöz Vince József, ki az olvasókönyvében lefektetett paedagogiai elvek mikénti megvalósítását fejtegette, — Dávid Sándor, ki a debreceni ev. ref. tanító testület bírálatát s annak alapján a helyi iskolákban a Vince-féle olvasókönyv behozatalát hangoztatta és Simon Károly, kinek indítványára a választmány megengedte, hogy Vince József az olvasókönyvére rányomathassa, miként a tiszta jövedelem 50%-a az ev. ref. tanítók országos egyesületéé, a közgyűlésnek tartván fenn a jogot arra nézve, hogy ezen olvasókönyv az egyesület kiadványa címet felveheti-e.

A szatmári egyházkerületi értekezlet által, az egyházi adózás tárgyában elfogadott javaslatnak, illetőleg e javaslat kizárólag tanítókat érintő részének beható tárgyalása a következő közgyűlésre tűzetett ki s előadónak Csurka István egyleti titkár kéri fel.

Sólyom Antal választmányi tag határozati javaslatát, mely szerint az egyesület felir úgy az ötödéves korpótlék, mtut a 15 kros nyugdíjilleték eltörlése ügyében, — egyhangúlag magáévá tette a választmány.

Végül Sinka Lajos javaslatát, melyet a vallástanítás ügyében terjesztett elő, fogadta el a választmány s annak a közgyűlésre leendő felterjesztését határozta el.

A gyűlés bezárása előtt Sinka Lajos kéri a választmányt, hogy a jövő közgyűlés tárgysorozatába az elnökválasztást is vegye fel, mert ő az elnöki tisztséget tovább viselni nem hajlandó. Noha felhozott indokait méltányolni kell, kétségtelen, hogy az ő puritán kálvinista jellemét, nemes és fenkölt gondolkodású egyéniségét, a tanítói érdekek önzetlen képviselésében megedzett akaraterejét az egyesület nem nélkülözheti s az ő vezérsege vagy visszavonulása lét vagy nemlét kérdése az egyesületre nézve.

K-s.

IRODALOM.

A magyarhoni protestantizmus hatása a magyar nemzet szellemi fejlődésére. A Luther-társaság által a milleniumi pályadíjjal kitüntetett pályamunka. A prot. magyar nép számára írta: *Schrödl József*, főgimn. tanár. Ára 50 kr. Budapest 1898. 186 l. Erdemes munka, amely 8 szakaszban foglalkozik a címben lévő kérdéssel. Voltaképen csak a négy utolsó tárgyalja a magyarhoni protestantizmus nemzeti jelentőségét és hatását a nemzeti életre, a négy első a vallásos érzületről, a keresztyénség világtörténelmi és magyar nemzeti jelentőségéről, meg a reformáció egytetemes történelmi fontosságáról szól szépen, logikusan, de nem a nép nyelvén. A mű tudós munka, amely művelt prot. emberek kezébe való. Nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy a 74 lapon felhozott vádak: 1. a mohácsi vészt az országnak a hitújítás következtében beállott gyengesége okozta, 2. a főnemsek prot. hitre térése anyagi és hatalmi érdek eredménye volt 3. a törökkel szövetségelt protestantizmus az országot eltörökösítette volna, — mind olyanok, a melyek nagyon szörványosan fordulnak elő, köztudatba át nem mentek, ennélőgva felesleges is védekezni ellenök lapokon keresztül, mint szerző teszi. A mű az az állítása még épen meglepő előttünk, mely szerint majd minden prot. egyháztörténelmi kézikönyv a mohácsi vészt Istentől a nemzetre mért oly csapásnak törekszik feltüntetni, melynek eredménye a protestantizmus gyors elterjedése volt. — Egyebekben a koszorús munka méltán sorakozik a Luthertársaság többi kitünő kiadványai közzé.

A II. Országos és Egytetemes Tanügyi Kongresszus Naplója. Ily című, nagyérdekű műre hirdetnek előfizetést a kongresszus végrehajtóbizottsága nevében dr. *Heinrich Gusztáv* elnök, Nagy László főtitkár, dr. Beke Manó pénztáros, dr. Kovács János és Hajós Mihály titkárok, mint szerkesztők. A milleniumi kongresszusnak ezen maradandó emléke két kötetből fog állani. Az első kötet a kongresszus történetét, a második a népiskolai osztály naplóját foglalja magában. Terjedelme közel száz ív lesz s ára 5 frt, mely dr. Beke Manóhoz (Budapest, VII., Damjanich-utca 50.) küldendő. A mű még e hó folyamán megjelen. Ajánljuk, a tanítással foglalkozóknak, sőt általában mindenkinek, aki a tanügy iránt mélyebben érdeklődik.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye 1897 év szept. 23-án, Huszthon tartott közgyűlésének

jegyzőkönyve. Szerkesztette *Biki Ferenc* e. m. papi főjegyző. Nagyszőlős 1897. 32 l. Tartalmából kiemeljük, hogy a különböző szekták az egyh. megye területén még nem észleltettek. A vadházások és törvénytelen szülöttek, — sajnos — elég számottevők. *Kiss Aron* püspök múlt nyári látogatásai emelték a hívek önértetét és az egyházhoz való ragaszkodásukat. Az iskolák hanyatlottak, minek oka a tanítók változása és a tanító hiány, mely aggasztó jelenségek szülő oka. Ugyanis mindenfelé megindult és erősen hullámszik az államosítás áradata. A tanítók változására az egyh. megye az eddiginél szigorúbb szabályrendeletet kér. Az egyh. megyei gyámpénztár értéke 1896 végén = 16,432 frt 02 kr. *Király Antal* bökényi lelkész indítványozta, hogy a *Debr. Prot. Lap* járatása az egyházaknak és lelkészeknek tétessék kötelezővé. Az egyh. megye autonomus és magánjogi sérelmet látott a kötelezésben, azért csak melegen ajánlotta lapunkat az egyházak és lelkészek pártoló figyelmébe. Ez ajánlást is szívesen vesszük s köszönjük. Mindenesetre ez is egyik láthatós eszköze lapunk terjesztésének s ha az ajánlathoz megfelelő jóakarattal járul és ha az minél szélesebb körben tért hódít, akkor e lap jövője elé nem nézünk többé oly sivár reménnyel, mint most.

Magyar Stílus. Írta *Kulesár Endre* debreceni ev. ref. főgimn. tanár. A második kötet első fele. Ára 1 frt. Debrecen 1897. 146 l. Szól a kifejezés szabatoságáról. Fontos különösen szerzőnek nyelv-osztályozása, mely egészen eredeti, a tudományban eddig még elő nem fordult elméleten alapszik. A kötet bővebb ismertetését akkorra tartjuk fel, ha majd a második fele is megjelen. Egyelőre csak jelezni kívánjuk a szorgalmas szerző nagy munkájának ezen újabb részletét.

Rendszeres magyar nyelvtan. Írta dr. *Gulyás István*, debreceni ev. ref. főgimn. tanár. Ára füzve 1 frt, kötve 1 frt 20 kr. Budapest Lampel R. 1997. 193 l. A sokrészben új nyomokon járó tankönyvet a közoktatásügyi miniszterium a gimnáziumok és reáliskolák részére engedélyezte (approbálta) és az engedélyezett tankönyvek jegyzékébe fölvette. E körülmény is mutatja annak jóra valószínűségét és használhatóságát. A miniszterhez fölterjesztett bírálat (Riedl Frigyesztől) a hivatalos közlöny újévi számában így nyilatkozik róla: „A mű átgondolt, a tudomány színvonalán álló, szabatosan fogalmazott tankönyv.” Ez az elismert tekintélytől eredő dicséret fölment bennünket a könyv jószágának részletes fejtegetésétől s csak örömmel fejezzük ki főiskolánk egyik kiváló tanárának művével aratott eme sikere fölött.

Megjelent „Protestáns Pap“ című lap XIII-ik évfolyamának 12-ik száma Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Újév reggelén. Kálmán Dezsőtől. — Az angol józanság. Kálmán Dezsőtől. — A karácsonyi öröm. Vajda Ferenc-től. — Örömhír, hogy Jézus született. Jóna Józseftől. — Karácsonyi ajándék a Jézusnak. Gulyás Benőtől. — Esztendő utolsó délutánján. Fejes Györgytől. — Mi legyen vezérünk az új esztendőben. Meyer Endrétől. — A nevelés tényezői. Éder Józseftől. — Áldások az úrasztalánál. Batta Györgytől. — Irodalom. Tantó Jánostól.

— Egyházi tiszti választások. — Halálozások. — Tartalom-jegyzék. — Szerk. mondanivalók.

A lapra előfizetheti a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 forinttal, negyedévre 1 forinttal. — Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a múlt évfolyamból azonban az 1., 2., 3-ik számok teljesen elfogytak.

1848. Ily című művel teszik kitűnő íróink marandóvá 1848. emlékezetét. E mű a szabadságharc képes bibliája, mely Jókai, Bródi Sándor és Rákosi Viktor szerkesztésében jelenik meg. 1200 képben fogja felújítani a dicsőséges évek történetét. Az ország valamennyi jobb írója ír e könyvbe és ez évi márc. 15-re, a nagy nemzeti ünnepre teljes lesz a nagy mű. Most csak azt akarjuk jelezni, hogy az ötödik füzet is megjelent. A sokszorosító művészetnek valódi remekei azok a képek, mik e pompás vállalatot betöltik. A kitűnő, magvas szöveg sehohol sincs az irodalmi értéknek és költői erőnek híján. Így halad, így folyik 1848. legdicsőbb emléke csendben, halkán, egyre gazdagabbá egyre érdekesebbé válva. Nem ajánlhatjuk eléggé közönségünknek a diszes könyvet, mely a Révai Testvérek Irod. Int. Részvénytársaság kiadásában jelen meg s minden hazai könyvkereskedésben kapható. Egy füzet ára 30 krajcár. A mostani füzetben 54 kép van.

A „Vasárnapi Ujság“ január 2-iki száma 27 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „A kecskeméti új városháza“ (képekkel). — Regénytár: „Hányan vagyunk még?“ Elbeszélés. Irta Jókai Mór (Goró Lajos rajzaival). — Hires asszonyok: „Mária Antoinette“ (képekkel). — „A francia zászló“ Verne Gyula regénye. Franciából fordította Gaál Mózes (az eredeti francia kiadás illusztrációival). — „Legyen hű minden lány.“ Költemény Szaboleska Mihálytól. — „Kilene meszely pénz.“ Elbeszélés. Irta Szivos Béla. — „A fekete gyémántok jubileuma.“ — „Különös kedvtelések.“ — „A Vasárnapi Ujságnak.“ Ujévi üdvözet. Költemény. Irta Pap Kálmán. — „Uj-évkor.“ (Goró Lajos rajzaival). — „Uj-évi üdvözlő kártyák.“ — „Pálffy Albert“ (arcképpel). — „Följegyzések a magyar szabadságharcból.“ Egy tábori honvédtisztől. — „Édes babona.“ Költemény Lampérth Gézától (képpel). — „Albán kardtánc“ (képpel, Joanovics Pál festménye után). — „A sárkány mint a tudomány eszköze (képpel). — Irodalom és művészet. Közintézetek és egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. „A Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyed évre 2 frt, a „Politikai Ujdonságok“-kal együtt 3 ft. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában. (Budapest IV., egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre csak 1 frt 20 kr.

KÜLÖNFÉLÉK.

— *A múlt évi hátrálékok haladéktalan beküldését szíves bizalommal kérjük; lapunk szerkesztőséget, részben tulajdonosokat és nyomdát cserélt; a leszámolás, valamint nyomdai számlánk rendezése égető szükségé vált. Hasonló bizalommal kérjük az előfizetések gyors megújítását is. Pénzküldemények*

Bartha Béla dr. jogtanár nevére Debrecenbe címzendők. Kik lapunkat tovább járatni netalán nem akarják, szíveskedjenek a megküldött számokat visszaküldeni.

— A debreceni kollégium tanári kara s illetőleg annak küldöttségei az új év alkalmából tisztelő látogatást tettek a főiskola előjáróinál, Kiss Áron püspök, gróf Dégenfeld József egyházkerületi és főiskolai főgondnok és Simonffy Imre helyi gondnok uraknál. A főiskolai tanárkarok tiszteletét, ragaszkodását és szerencsekívánatait mindhárom helyen Sass Béla akad. igazgató tolmácsolta. A tanárokat főiskolánk vezető férfiai mindannyian szíves nyájassággal fogadták, jóindulatukról biztosították s jóleső őszinteséggel és melegséggel emelték ki a tanárkarok rokonszenvének jelentőségét s kérték azok birodalmát s a főiskola érdekében szükséges egyetértő és támogató közreműködését. Adja Isten, hogy az építés ama nagy munkája, a melynek alapjait főiskolánk fölvirágoztatására az elmúlt évben raktuk le, vezérférfaik buzgalma és jóakaratából mielőbb hatósan tovább folytattassék!

— **Gyülekezeteinkből.** Érdekes adatokat tüntet fel a debreceni állami anyakönyvi hivatal összeállítás a születendő gyermekek vallásáról vegyes házaspárok által az anyakönyvi hivatalban kötött egyezségekről. E szerint a múlt év alatt 136 vegyes vallású házaspár közül 61 pár egyezkedett a gyermekek vallása felől, még pedig ref. és róm.-kath. 20, ref. és g.-kath. pár 10, református és izraelita pár 1 esetben az ev. református vallás, — ref. és róm.-kath. pár 23 esetben a róm.-kath. vallás javára. E szerint 54 házaspár közül, melynek egyik fele református, a másik más vallású, 31 a református és 23 a róm.-kath. vallásra kötelezte születendő gyermekeit. Öt vegyes pár közül, melyeknek egyik fele református, 3 a g.-kath., 1 ág. evangélikus és 1 gör.-keleti vallás javára kötött egyezséget. Érdekes tapasztalatra jutunk, ha ezen adatokat a polgári házasság korábbi idejéből is összevetjük. 1895 három utolsó hónapjában kötött vegyes házasságok közül 6 esetben a róm.-katholikus, 1—1 esetben a ref. és ág. hitv. ev. vallás nyert a megegyezés által. 1896-ban 17 ref. jegyes engedte át születendő gyermekét a róm.-kath. egyháznak s a ref. egyház érdeke csak 8 házasságnál jutott érvényre 6 róm.-kath., 1 g.-kath. és 1 ág. ev. fél beleegyezésével. A g.-kath. vallás javára 1 ref. jegyes engedte át születendő gyermekét. Ebből az tűnik ki, hogy a ref. egyház 1895-ben és 1896-ban folyton veszített a reverszálisok által, de már a múlt évben, főként a g.-katholikusokkal szemben, határozott nyeresége volt. — **A hódmezővásárhelyi** ev. reform. egyházra nézve az elmúlt év igen nevezetes. Új főgymnasiuma 2 emeletes épületét szép, tágas tornacsarnokkal megépítette; ő gymnasiuma emeletes épületét bérházzá alakította át; új központi leányiskolát építtetett tágas tantermekekkel s mellé egy tanító számára kényelmes lakást; új templomát kijavította és újította több ezer forint költséggel, melyhez Lázár István 720 forinttal, özv. Kovács Ferenéné Küry Terézia, özv. Faragó Sámuelné B. Kis Sára, Dobossy Lajos, Karacs Sámuel, Zsarkó Imre, özv. Nagy A. Istvánné Balogi Zsuzsanna, Kenéz Tamás, egyenként 250 frttal járultak; egyik lelkészlakát átalakította s abban egyházmegyéje kiváló esperesét helyezte el;

második kántor-organistai állást szervezett; a f. évben megépítendő új templom és lelkészlak tervezetét és költségvetését megállapította; a keresztelei és esketési stóliák végleges megváltását és ez alapon a keresztelei és esketés ingyenessé tételét 1898 jan. 1-től kezdődőleg kimondotta. Mindezen tények az elősorolás szűk szavaiban is ékesen beszélnek, dicsérve a vezetőket is. Vajha az isteni kegyelem a lelkek benső építésében is ily nagy tevékenységet szült volna e nagy egyházunkban, hogy az új év a vallás-erkölcsi élet terén is annyi megújulást találja benne! Istennek hála, nincs okunk kétségbe vonni ezt sem. Évről-évre biztos jeleit látjuk a haladásnak, izmosodunk nemcsak külsőleg, de bensőleg is. S különösen ez utóbbi tekintetben sokat nyert az egyház ifjú lelkű esperes-lelkészével, nt. Szabó János úrral, ki ugyan nem vonogatja magát a szolgálattól. Legújabb lelkésztársai közös megegyezésével ez év tevékeny lelkészelnöke, Szeremlei Sámuel e tisztségről esperesünk javára lemondván, a presbyterium őt kérte fel az egyházi elnökség vitelére. Az előző évek gyakorlata szerint, a téli vasárnapok vallásos tanításai négy különböző városrészben az idén is folynak. — A *kúnhegyesi* ev. ref. egyháznak bellusi *Baross* Gábor, volt kúnhegyesi, most komáromi lakos díszes meggyszín-vörös bársony szőszékterítőt, s a pápi székekre szintén négy darab hasonló színű terítőt ajándékozott a millennium emlékére; a szőszéki terítőbe 896—1896. van arannyal művészileg behimezve, aztán girlanddal övezve az adományozó nevének kezdőbetűi, körül pedig: „A kúnhegyesi ev. ref. úrházának.“ Hasonló szép kiállítású a többi négy terítő is. A szép adományt először a mostani karácsonyi szent ünnepen vették használatba. — A *kis-létai* ev. ref. egyház az elmúlt év utolsó napjaiban *Szakács József* tiszalóki segédlelkészt, — a *vencsellői* egyház pedig f. hó 2-án *László Gyula* sámsóni h. lelkészt választotta lelkipásztorává. Örömmel üdvözljük anyaszentegyházunk ifjú munkásait s áldást, kegyelmet kívánunk pályájokra!

— A „Hajnal“ című belmissiói folyóirat 1897-iki decemberi számában sziveskedik lapunkkal is foglalkozni s a midőn Szabó Aladár úr „sajnálatait fejezi ki, hogy valamikor, amikor úgy látszott, hogy a „Debr. Pr. Lap“ élet-halálharcot kezd (sic!) az élő és munkás keresztyénség ellen (!), kemény kifejezéseket használt ellenünk“, — egyúttal „biztosítja a „Debr. Prot. Lap“ szerkesztőjét, hogy ha Krisztus és az evangélium lesz vezére s e drága örök és gyógyító evangélium érvényesítésében buzgólkodik, hitebb támogatója nem lesz hála.“ Hát ezekre a szavakra van valami mondanivalónk, a mit a „Hajnal“ szerkesztőjének még egyszer szívére kötünk. Mindenekelőtt a jóakaratot szívünkben köszönjük; a „Debr. Prot. Lap“ részéről ez a jóakarát a „Hajnal“ szerkesztője iránt eddig sem hiányzott s hiányozni a jövőben sem fog s ha most ő is hasonló érzelmekek fordul felénk, az mindenesetre olyan változás, a minek csak örvendeni tudunk s következménye más, mint jó, nem lehet. Hanem, édes kollegánk, egy kis konfúsió most is van a dologban s ha ez továbbra is meglesz s ilyen hangokon szólunk egymáshoz . . . bizony-bizony félni lehet, hogy minden jóakarát frázisokban hígul szét. Ugyanazért tisztelettel kijelentjük, hogy a „Debreceni Prot. Lap“ — sőt egyáltalában semmiféle hazai egyházi lap, sem az „Erdélyi Prot. Közlöny“, sem a „Sárospataki Lapok“, sőt az „Év. Szemle“ sem — az „élő és munkás keresztyénség“ ellen tudtunkkal sem „élet-halál“, sem semminemű másféle harcot nem kezdett. Hanem igenis bírálat alá vetjük az önök által megindított actiót s úgy a tudomány, mint a gyakorlati élet tényeiben adatokra

támaszkodva kimutattuk egyfelől azt, hogy az az actio a történelmileg fejlődött kálvinizmus és törvényeink szellemével össze nem egyeztethető, másfelől, hogy egyenesen szektáskodásra vezet nálunk is éppen úgy, mint vezetett a külföldön. Ez volt az, a mit tettünk s a mit — ha a szükség úgy kívánja — jövőre is megtenni kötelességünknek ismerünk. De még ez nem a „munkás keresztyénség elleni élet-halálharc“ ám, hanem legfeljebb is harc Szabó Aladár és methodismusra hajló társai ellen. Így méltóztassék distingválni; mert annyi bizonyos, hogy azt senki sem vonja kétségbe, miként p. o. *Oncken* a Krisztus evangéliumát akarta Hamburgban érvényesíteni, a minthogy lehetnek és vannak ilyenek más felekezetek kebelében is, — de éppen olyan bizonyos az is, hogy az „érvényesítés“ mikéntjével behozta Európába a baptizmust s nagyon sok károkat okozott. Ezt ne méltóztassék elfelejteni.

— **Héjas Pál**, csurgói ev. ref. főgymnáziumi tanárt a királyi kegy 40 évi szolgálat után a koronás arany érdemkeresztrel tüntette ki. A Felső kezéből jövő kitüntetés előtt köszönettel hajlunk meg, de hibáztatjuk azokat, kik e kitüntetés körül eljárak. A külső kitüntetésnek csak akkor van értelme, ha a végzett munkával s az illető által elfoglalt társadalmi állással összhangban áll. A koronás arany érdemkereszt pedig az ordók ranglistájában nem foglalja el azt a helyet, hogy 40 éves szolgálat után kitüntetésre érdemesített ref. középiskolai tanárnak adassék. Ha a Ferenc József-rend keresztjére, vagy más hasonlóra nem ajánlhatták: mennyivel méltóbb lett volna a 40 éves szolgálathoz és a prot. középiskolai tanári-karhoz is a legfelsőbb elismerés kifejezése!

— **Országos felügyelet a muzeumokra és könyvtárakra.** A törvényhatósági községi, felekezeti és egyesületi muzeumok és könyvtárak felügyeletéről, szervezéséről és gyarapításáról szóló szabályzatot a király jóváhagyván, Fraknoi Vilmos dr.-t, arbei választott püspököt, a M. Tud. Akadémia igazgatósági tanácsának tagját, a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjévé három év tartamára kinevezte. A „Budapesti Közlöny“ dec. 22. száma ezenkívül a főfelügyelő helyettesének, a felügyelőknek, a muzeumok és könyvtárak országos tanácsa elnökének, előadó-titkárának és tagjainak kinevezését, illetőleg megerősítését, valamint a szabályzatot is közzé teszi. Az országos felügyelet szervezésének főcélja az, hogy a hazánkban létező és létesítendő nyilvános, állami, törvényhatósági, községi felügyelti és társadalmi összes gyűjtemények között a rendszeres gyarapítás, a tudományos alapra fektetett egyöntetű berendezés, az avatott igazgatás és a csereviszony szabályozása révén mentől szorosabb összeköttetés létesüljön s az ország különböző részeiben elszórt, megőrzésre és megismertetésre érdemes gyűjtemények anyaga a nemzeti tudomány és művészet közös kincse s a nemzeti művelődés egységes forrása legyen. Törvényhatósági, felekezeti, községi vagy társadalmi javadalmazásból fentartott muzeumok és könyvtárak hivatalos ellenőrzése csak abban az esetben képezi az orsz. főfelügyelő és a felügyelők kötelességszerű feladatát, ha 1. a felügyeletnek és ellenőrzésnek a muzeum, vagy könyvtár fentartója magát, a vall. és közokt. miniszter jóváhagyásával, önként alárendeli; vagy ha 2. a nyomda-termékek köteles példányaiiban; vagy ha 3. állami segélyben, az állami gyűjteményekből lehetőleg kiadott tárgyakkal való gyarapításban részesedik.

— **Franciaország népessége** a legutóbbi népszámlálás szerint 38,228,969 lélekre rug. Ebből protes-

táns 659,825 (közöttük 572,625 református, 80,000 lutheranus). XIV. Lajos üldözései előtt két millió protestáns volt Franciaországon, 1756-ban ez a szám már 400,000-re zsugorodott össze, jelenleg 582 protestáns lelkeszi állás van 700 lelkeszszel.

— **Berlin felekezeti statisztikája** azt mutatja, hogy az evangelikusok száma a német birodalom fővárosában a másik két felekezethez képest föltarthatlanul csappan, mert szaporodása gyöngébb, mint az összes népességé. A katolikusok gyarapodása ellenben szakadatlan. Jelenleg 10,000 berlini közül 269. kevesebb az evangelikus és 227-el több a katolikus, mint volt ezelőtt 20 esztendővel. És az evangelikusok Berlinben nemesak általában fogytak, hanem valamennyi városrészben is, kivétel nélkül. Még legerősebben vannak képviselve a szegényebb negyedekben, ahol 1890-ben minden 1000 lélekből 910 esett rájuk. Legkedvezőtlenebb az arány Ó-Berlinben, ahol 1000 lakos közt csak 729 evangelikus van. A katolikusok valamennyi városrészben szaporodtak. Legerősebb a hányaduk a Hedvig-templom tájékán, ahol most számuk egyes járásokban, ezer után 152-ig emelkedik, holott ugyanott régebben csak 123-ra rugott. De már más vidékeken is a lakosságnak több mint 10%-át mutatják föl, mint például Moabit egy részében, a görli tzi pályaudvar környékén és az állatkerti negyednek a Bellevue-palotától keletre eső részében. Legkevesebben vannak a rosenthali élővárosban, ahol ezerből csak 63 jut rájuk (korábban csak 54). A zsidók hányada is folyvást emelkedik, ha lassabban is. Jelenleg Berlinben 10,000 lélekből 97-tel több a zsidó, mint ezelőtt 20 évvel. Ez a felekezet aránylag szintén gyarapodott mindegyik városrészben, az egy „Dorotheenstadt“-ot kivéve s ezenkívül a lakosság között való megoszlása a legnagyobb ellentétet mutatja fel. Érdekes, hogy a zsidók ott vannak a legerősebben képviselve, ahol az evangelikusok leggyöngébbben és viszont: Ó-Berlinben 176 zsidó esik ezer lélekre, a szegényebb vidékeken azonban 3-ig is leszállanak. Eme nagy változásokba belejátszhatnak a vegyes házasságok is, legalább a katolikusoknál, minthogy közöttük a házaspároknak több mint fele vegyes házasságban él; a nőknél ezer lélek után 502-re, a férfiaknál 600-ra rug ezek hányada. S az ezen házasságokból született gyermekek legnagyobb részt a katolikus egyháznak jutnak. És a kath. vegyes házasságok még mindig szaporodnak, ami által az evangelikus férfiaknál, a hasonfelekezeti házasságok hányada állandóan hanyatlak. Ugyanez az eset forog fenn a zsidó férfiaknál is a kath. vegyes házasságok javára. A zsidó nőknél emelkednek ugyan a zsidó házasságok, de vegyes házasságaiknál az evangelikus részen szintén hanyatlás, kath. oldalon pedig gyarapodás észlelhető. Egyébiránt ebben a statisztikában a lutheranusok, herrnhutiak és reformátusok is hozzá vannak számítva az evangelikusokhoz, míg a szekták, amelyek az utolsó népszámláláskor mindössze csak 5578 főre rugtak (a legtöbb irvingianus és baptista), nincsenek. Különben a quäkerek, menuoniták stb. szektáin kívül vannak még Berlinben görög katolikusok, unitariusok, örmények, maroniták, adventisták, mormonok is, de összes számok még nem tesz ki 1600-at. (Tägl. Rundsch. u.)

— **A hírhedt Canisius-féle encyklikának**, mely a jezsuita rend első német nagysága, Canisius halálának három százados évfordulati napja (múlt hó 21.) alkalmából látott napvilágot, a reformációt becsúrló részlete körülbelöl következőleg hangzik: „Hogy a katolikus hiten buzgó ragaszkodással csüggő férfiú (Canisius)

milyen gazdag munkamezőt művelt, úgy egyházi, mint állami területen, mindenki könnyen megértheti, aki Németország állapotait a lutheri lázadás kitörésekor megtekinti. A megváltozott és napról-napra silányuló erkölcsök mellett a tévelygéshez való csatlakozás könnyü volt; maga a tévelygés pedig az *erkölcsök teljes pusztulását érlelte meg*, aminek következtében lassanként nagy számban pártoltak el a katolikus hittől és a *gonosz méreg* csakhamar szinte minden német tartományban elterjedt és minden osztályt áthatott, úgy hogy sokan abban a véleményben voltak, miként a vallás a német birodalomban vége felé siet s ez ellen a kör ellen már aligha van orvosság. Végök lett volna tehát minden magasabb érdekeknek, ha be nem avatkozott volna Isten segedelme. Maradtak még emberei Németországban a régi hitnek is, kiválók tudományuk és kegyességök által. Ott voltak a bajor és osztrák fejedelmek, különösen I. Ferdinánd római király, akik szilárdan ragaszkodtak a katolikus hitnek teljes erejükből való védelmezéséhez. De az új és leghatalmasabb eszközt az ingadozó Németország számára, a viharok közepette kellő időben keletkezett jezsuita rendben támasztotta Isten, melynek Németországban első tagja a holdog Canisius Péter volt.“

— **Keresztyének-e a protestánsok?** A hírlapírói felületesség és tájékozatlanság adatja szánkba ezt a kérdést. Az „Egyetértés“ f. évi jan. 1-i számában beszámol XIII. Leó pápa gyémántmiséjéről, vagyis áldozó papságának 60 éves jubileumáról. Aztán szóról-szóra ezeket mondja: „Velet együtt ünnepel az egész keresztyén világ is, a melynek legnemesebb, leglángeszűbb és legszeretetteljesebb főpásztora volt.“ A magyar hírlapirodalom e jól megtermett képviselőjétől több tudást vártunk és több emlékező tehetséget. Tudnia kellene azt, hogy a keresztyének közt protestánsok is vannak s jóval többben száz milliónál, akiknek pedig nem ünnepel a pápa gyémántmiséje s akiknek XIII. Leó nem is főpásztoruk, mert egyetlen főpásztoruk a Jézus Krisztus. Örülnek, ha egy derék, művelt papi ember megéri az emberi kor legvégső határát, de azt nem ünneplik. Másrészt feledékeny is az „Egyetértés“, midőn XIII. Leóra a „legnemesebb és legszeretetteljesebb“ jelzőket halmozza. Nem emlékszik már az „Egyetértés“, mit tett a pápai szék az egyházpolitikai reformok, különösen a kötelező polgári házasság ellen? Nem tudja többé, hogy a pápai szék az északi és délszláv törekvések, egy *Ledochowsky*, egy *Strossmayer*, *Stadler*, *Posilovics* legbuzgóbb istápolója? Hogy ma a pápai széknél gyűlött minden, a mi magyar? Hogy kétszáz ezer magyar görög katolikus hiába várja a magyar liturgiát? De ha az „Egyetértés“ ily feledékeny, a magyar közönségnek, különösen a magyar protestáns hírlapolvasó közönségnek jobb emlékező tehetsége van s az ily botlásokat nem hagyja egészen számon kívül.

— **Komlóssy Arthur**, Debrecen szab. kir. városának köztisztviselőjében álló főjegyzője, városunk társadalmi életnek egyik kiváló alakja s ref. egyházunk öntudatos, buzgó hive, nevével Pusztay Róza úrnővel f. hó 4-én ünnepelte ezüstmenyegzőjét, mikor a tevékenysége delelőjén levő férfiút városunk társadalmának színe-java, felekezeti különbség nélkül elhalmozta ragaszkodása jeleivel s szives szerencsekívánataival. Mi is örömmel csatlakozunk a derék férfiú tisztelőinek népes seregéhez, óhajtván, hogy családi életének zavartalan boldogságából még sok áldás fakadjon ref. egyházunk s főiskolánk számára is.

— **Az újonnan alakított tiszavidéki ág. hitv. ev. egyházmegye** f. hó 5-én Debrecenben tartotta meg első közgyűlését, melynek főtárgya az új főesperesnek, felügyelőnek és alesperesnek beiktatása volt. Az elhangzott programbeszédet hazafias szellem lengette át s bennök a törhetlen magyar hazafiság érzete jutott kifejezésre. D. e. 10 órakor az ág. ev. egyház esinos imaházában, melyet a gyűlés tagjai s a városnak, felekezeti különbség nélkül nagy számban egybe sereglett értelmisége színültig megtöltött, a városi dalárda közreműködése mellett istenisztelet volt, a mikor Geduly Henrik nyiregyházi lelkész tartott buzgó imát. A gyűlésnek Majerszky Béla h. felügyelő által történt megnyitása után az alakulás s a megbízó levelek átvizsgálása következett. Bartholomeidesz János a bekebelezett felvidéki szláv egyházak képviselőit üdvözli s hazafiságra buzdítja őket. Majd a választások tudomásul vétele után, Materny Lajos főesperes és Meskó László dr. egyházmegyei felügyelő tették le hivatalos esküjüket s széküket szép és hatásos beszédekkel foglalták el, hangsúlyozván a hitéletnek, a hazaszeretetnek ápolását, a közjótékonyág érzetének fejlesztését s ez által a szociálistikus bajok enyhítését. Simkovics Pál alesperes betegsége miatt nem jelenhetett meg. Meskó dr. később meghatározandó egyházi célra 200 koronát ajánlott fel. Bartholomeidesz tb. főesperessé választották, jegyzők lettek hat évre Geduly H. és Szánthó Gyula dr. sárospataki jogtanár, ügyész Prock Gyula dr. nyiregyházi ügyvéd, ideiglenes pénztárnok Mészáros Ferenc nyiregyházi főgymn. tanár. Az egyházmegyét 3 decanatusi körre (nyiregyházi, felső-zempléni s debreceni) osztották, megalakították az esperességi törvényszéket s az egyházmegyei számvevőszéket. Az egyházmegyei szabályrendelet kidolgozására s a közigazgatási pénztár rendezésére bizottságot küldtek ki, míg a gyámintézet megalakítása jövő gyűlésre halasztatott. Miután Kozlay ujklenéi pap a megyéhez csatolt öt új egyházat a főesperes jóindulatába ajánlotta, a gyűlés véget ért. Délben a Bika szálló éttermében a debreceni egyház 120 teritékű fényes bankettet adott az egyházmegye új elnöksége tiszteletére, melyen az ev. ref. egyház és a város elnökségei is megjelentek.

— **Erdélyi dolgok.** Az erdélyi egyházkerület igazgató tanácsa „a fentforgó szükség kielégítése céljából“ (1) a 27 esztendő „Protestáns Közlöny“-től a „hivatalos“ jelleget megvonta s az „*egyházkerület tulajdonát képező hivatalos lapot alapított*“. Ime az első keserű gyümölcs, melynek fáját egy pár ember viszketeg extravagantiája s minden kegyeletet és tekintélyt lábbal taposó tapintatlan megmondolatlansága ültetett be amaz egyházkerület szellemi, erkölcsi s fizikai életének a földjébe. — Mi nem érezzük magunkat jogosultaknak a történetek felett mélyebb magyarázatokba bocsátkozni s éppen azért azon laptársaink példáját sem követjük (2 van ilyen különben is csak!), amelyek megengedhetőnek tartották a birói székbe felülni s onnan a „Prot. Közlöny“ megteremtője, mondhatni fenntartója, Szász Gerő felett ítéletet mondani. — Am a történeteket látva, bennünk aggodalmak kelnek s azoknak nyíltan kifejezést is adunk. Úgy tudjuk, valamikor a „Prot. Közlöny“ hivatalos lappá zsinat, illetve kerületi közgyűlés tette. No, ha így van, akkor talán az lett volna helyén, hogy most ugyanaz a kerületi közgyűlés megkérdeztessék, ha vajjon meg van-e elégedve a „Prot. Közlöny“ irányával, vagy nincs s ez utóbbi esetben akar-e külön hivatalos lapot alapítani, vagy sem? Ez szerintünk sokkal alkotmányosabb eljárás lett volna, mint az, hogy az igazgató-tanács az új lapot saját

szakállára maga az „egyházkerület tulajdonává“ deklarálja. — Ez az egyik. A másik az, hogy a protestantizmus csak a napfényben élhet. Azért, ha azt a „fentforgó szükség“ hibák vagy talán bűnök idézték elő, miért mellőztetett el a fegyelmi vizsgálat!? Hadd állottak volna ki ország-világ elé mind Szász Gerő, mind pedig Kecskemétiék s majd ítelt volna akkor a közvélemény. Egyébiránt mi hisszük, hogy a „Protestáns Közlöny“ nem hal meg, *sőt talán annál többen fizetnek rá elő! Mindenesetre e tekintetben legtöbb az erdélyi lelkészi statustól függ.* — Szász Gerőt pedig megnyugtadjuk, hogy az a „rothadás“, melynek bűzét a kolozsvári theol. fakultáson érzi, nem a bási Alumeum-ból ered. — Ott a lelkész-növendékeket okosan s a felvilágosodott protestantizmus szellemében nevelik. Hanem eredhet legfeljebb is a Basel melletti „*Chrischoná*“-ból, hol — à la Kecskeméti — eszmadialeányeket praeparálnak evangélistákká. Itt igenis a hegyek felett, a nasarénismus apjának, *Wirz* Jakabnak a lelke lebeg.

— **Nyomdaváltoztatás.** Lapunk 1898 jan. 9-től kezdve nyomdát változtatott s átment a *Hoffmann és Kronovitz* cég nyomdavállalatához, mely reméljük, hogy eddigi jó hírnevének teljesen megfelelőleg, mélyen tisztelt közönségünk meglegedésére fogja a lapot kiállítani.

— **Halálozások.** *Vecsey* József, a tornai ev. ref. egyházmegye gondnoka, a sárospataki főiskola igazgató-tanácsosa, Abauj-Tornavármegye árvaszéki ülnöke 46 éves korában Budapesten, hova betegsége gyógyittatása végett utazott, hirtelen elhunyt. A derék férfiú működéséről jövő számunkban bővebben megemlékezünk. — *Török* Lajos nyugalmazott ev. ref. kántortanító, volt 1848-9-es honvéd, ki végig küzdötte a szabadságharcot, hosszas szenvedés után 72 éves korában berei birtokán elhalt. A megboldogult Szamosszeg községnek közel 40 évig volt tanítója s e hosszú idő alatt egész működését arra fordította, hogy hazájának és községének becsületes, vallásos honszerető polgárokat neveljen.

TARTALOM-JEGYZÉK: Kérem a tiszántúli ev. ref. egyházkerület világi férfiaihoz. A szerkesztőség. — Elnöki megnyitó beszéd. Géresi Kálmán. — Tárca: A Bécsben járt egyházkerületi küldöttség naplója. Tóth Sámuel. — Tanügy: Helyzetünk és a jövő. Vadas Gyula. — Közéletünk: Az egyházi adózás reformja. Dr. Bartha Béla. — Az ev. reform. tanítók országos egyesületének választmányi gyűlése. K—s. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat.

Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegyébe bekebelezett *balmaz-ujvárosi* egyház halálozás által üresedésbe jött *lelkészi állomására* pályázat hirdettetik.

A lelkészi állás jövedelme hivatalosan 1825 frt 80 krban van megállapítva s így *első osztályú*. Pályázati határidő *1898 január 31-ik napja*, mely napig a kellően felszerelt pályázati kérvények Hajdu-Szoboszlóra nagytt. Zsigmond Sándor esperes úrhoz küldendők be.

Debrecen 1898 január 4.

Kiss Áron,
püspök.